

ΤΑΣΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΓΚΕΝΤΖΟΣ

Η απομυθοποίηση
της δικτατορίας των συνηθειών

Η διαφορετική Ελένη...

*Στις μαθήτριες
και στους μαθητές μου*

Πολλές και θερμές ευχαριστίες στην καλή μου φίλη, συγγραφέα Ευρυδίκη Αμανατίδου, η οποία επιμελήθηκε όλα τα κείμενα των παιδιών με τεράστιο σεβασμό και πραγματική αγάπη.

Ευχαριστώ από καρδιάς τον Γυμνασιάρχη κ. Κλεάνθη Λαγόπουλο καθώς και τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων του Πρώτου Γυμνασίου του Αμερικανικού Κολεγίου Ανατόλια καθώς δίχως τη δική τους ουσιαστική βοήθεια η έκδοση αυτή δεν θα μπορούσε να δει το φως του ήλιου...

Θα ήταν μέγιστη παράλειψη να μην ευχαριστήσω για μία ακόμη φορά και την εκδότρια μου κα Ελένη Κεχροπούλου που με στηρίζει σχεδόν «δογματικά» σε κάθε μου νέα προσπάθεια.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανάγνωση αρχικά και η παραβολή με το έτερον στη συνέχεια της πασίγνωστης ιστορίας της Ωραίας Ελένης του Ομήρου προκαλούν σε πολλούς από τους σκεπτόμενους ανθρώπους του εικοστού πρώτου αιώνα έντονα και ποικίλα ερωτηματικά. Στην άλλη πλευρά του ορμητικού παραπόταμου στέκεται με καμάρι το “ευαίσθητο” έτερον, η διαφορετική ιστορία της Ελένης του Μενελάου δηλαδή, δοσμένη με αριστοτεχνικό τρόπο από τον μέγα Ευριπίδη.

Η Ελένη του τραγικού μας ποιητή –κατά κοινή ομολογία μια διαφορετική Ελένη– μια γυναίκα που δεν πλάγιασε σε ξένο κρεβάτι και που δεν πάτησε ποτέ το πόδι της στην Τροία μεταφέρεται από τον Ερμή στην Αίγυπτο.

Η επιλογή από τον ποιητή μιας υπόθεσης ενός διαφορετικού συμπεριφορισμού εντυπωσιάζει τους νέους –και κάποιες φορές και τους λιγότερο νέους– με την ανατρεπτική πρωτοτυπία της.

Κι ο θεατής της παράστασης του αρχαίου δράματος ή ο αναγνώστης του εξαίρετου κειμένου του Ευριπίδη έρχεται έξαφνα αντιμέτωπος με τη γνωριμία του διαφορετικού και μέσα από την ενδιαφέρουσα “διδασκαλία” δείχνει να κατανοεί –τουλάχιστον μερικώς– και την άλλη πλευρά.

Audiat altera pars (Ας ακουστεί και η άλλη πλευρά) έλεγαν οι Λατίνοι.

Η άλλη πλευρά βέβαια είναι αυτή που πολλές φορές μας καθιστά αμήχανους, είναι αυτή που μας ξεβολεύει από τις κατακτημένες συνήθειες του παρελθόντος και μας δημιουργεί την αίσθηση πως δεν πατάμε γερά στα πόδια μας.

Η δικτατορία των συνηθειών...

Καιρός δεν είναι να προχωρήσουμε σε ακόμη μία απομυθοποίηση;

Κι η απομυθοποίηση που έχουμε στο μυαλό μας σε καμία περίπτωση δεν θα είναι μια αποτυχημένη παρωδία!

Μάθαμε να κινούμαστε σε δρόμους και σε μονοπάτια που έχουν ανοίξει οι άλλοι για εμάς πριν από εμάς...

Κατά τα τελευταία δεκατρία χρόνια που διδάσκω σε μαθητές της τρίτης γυμνασίου τη συγκεκριμένη τραγωδία πολλές είναι οι φορές που άλλαξα την ένταση, το χρώμα και τη φορά της ελαστικής στοχοθεσίας μου.

Φυσιολογικό!

Χρειάστηκα χρόνο για να θεωρήσω πως κατάλαβα κάποιες πτυχές της φιλοσοφίας του μεγάλου τραγικού. Τη στιγμή που διδάσκω το συγκεκριμένο κείμενο επιδιώκω τα παιδιά μου να κάνουν ένα βήμα πιο πέρα από τα οφθαλμοφανή και τα κοινότοπα για να ξεπεράσουν τον φιλόσοφο, τον ψυχολόγο, τον αντιπολεμικό ποιητή...

Το “φαίνεσθαι” και το “είναι”, τα οποία ταξιδεύουν διάσπαρτα σε όλο το έργο του, ερμηνεύονται από την ευαισθησία της αγνής εφηβικής ψυχής, αποκωδικοποιούνται και παίρνουν τη δική τους πλέον θέση στον αξιωμακό κώδικα του εκάστοτε ατόμου.

Πολλές είναι οι φράσεις που επαναλαμβάνονται κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς!

“Στην Τροία πήγε το είδωλο της Ελένης και όχι η ίδια η Ελένη!”

“Νόμιζε ο Μενέλαος και οι άλλοι Έλληνες πως αυτό που έβλεπαν...”

“Αυτό που βλέπεις δεν είναι πάντα η αλήθεια...”

Κι αρχίζουν τώρα... ο δεκαπεντάχρονος μαθητής και η δεκαπεντάχρονη μαθήτρια να αμφισβητούν φανερά τις προθέσεις και τις συμπεριφορές των μεγαλύτερων, να κρίνουν και να επικρίνουν εκείνα τα γεγονότα που επεξεργάστηκαν καλύτερα μετά από τις ατελείωτες συζητήσεις μας...

“Η Ελένη του Ευριπίδη δεν προέβαλε ποτέ την ομορφιά της και δεν απάτησε τον άντρα της”.

“Ίσως η ομορφιά να φέρνει και τη δυστυχία...”

Και ο δάσκαλος αρπάζει την ευκαιρία και πάει την κουβέντα ένα βήμα παραπέρα για να τους μιλήσει σχετικά με την ευτυχία!

“Σκοπός του ανθρώπου... είναι η ευτυχία!”

“Μη μπερδέψετε την ευτυχία με την ευδαιμονία!”

Ο Ευριπίδης δεν τα αναφέρει αυτά τα λόγια στην Ελένη του!

Ο μαθητής ξαφνιάζεται από τη διαφορετική οπτική ματιά του ποιητή και κοιτάζει επιφυλακτικά το δάσκαλο τη στιγμή που προσπαθεί να του περάσει έμμεσα ιδέες που δεν αναφέρονται στο κείμενο!

Αγώνας δρόμου για να συνηθίσει τη θέα του αταίριαστου!

Αισθάνεται πως οφείλει να σκεφτεί και να συγκατοικήσει αρμονικά με το αλλότριο!

Οι συνήθειες του παρελθόντος, χωρίς να το συνειδητοποιούμε, έχουν κατασκηνώσει με τα χρόνια στις γειτονιές των δικών μας επιλογών και στις καγκελόφραχτες αυλές των επιλογών των παιδιών μας.

Πώς να πιστέψει η άγουρη ηλικία πως η Ελένη περιμένε για δεκαεπτά ολόκληρα χρόνια στην Αίγυπτο την επιστροφή του Μενελάου της τη στιγμή που έρχεται αντιμέτωπη με τη σημερινή κατάφωρη έκπτωση των αξιών;

Η εμπειρία με υποχρεώνει να ομολογήσω πως η διανοητική οπτική θεώρηση των πραγμάτων και επικίνδυνη είναι και δύσκολα “διδάσκεται” σε δεκαπεντάχρονους μαθητές.

Τα παιδιά μας έχουν συνηθίσει να ασπάζονται το “σωστό” και να απομακρύνουν από το οπτικό τους πεδίο το “λάθος”, ένα “λάθος” το οποίο τους έχουμε υποδείξει εμείς ως “λάθος”.

Τους λέμε να κάνουν καριέρα για να βγάλουν αρκετά χρήματα...

Τους λέμε να διαβάζουν γιατί οι καλοί μαθητές είναι αυτοί που πετυχαίνουν στη ζωή τους!

Τους λέμε πως οι καλοί άνθρωποι δεν χάνονται...

Και παράλληλα με τα παραπάνω τους πετάμε και τις σπόντες μας...

“Το άδικο πολλές φορές επικρατεί σε τούτη την κοινωνία”.

“Αν δεν έχεις κάποιο μέσον θα χαθείς...”

“Να προσέχεις τους φίλους σου...”

Είναι τόσο δύσκολο τελικά να μιλήσεις σε τούτα για την αντικειμενικότητα και την υποκειμενικότητα.

Συνήθως το αντικειμενικό ταυτίζεται και με το σωστό.... στα δικά τους μάτια.

Το υποκειμενικό το δικό τους οφείλει να συμβαδίζει με το αντικειμενικό το δικό μας, το δικό μας αντικειμενικό για το οποίο δεν τους είπαμε πως είναι υποκειμενικό...

Χρόνια τώρα προσπαθώ να τους δείξω μέσα από τις παραδόσεις μου πως οι άνθρωποι όλων των φυλών και όλων των κοινωνικών στρωμάτων κινούμαστε νομοτελειακά πατώντας με πόδια και με χέρια πάνω σε δύο άξονες, τον άξονα δηλαδή του τόπου και αυτόν του χρόνου.

Ο αχανής οριζόντιος άξονας του τόπου τέμνεται από τον ευθυτενή κατακόρυφο άξονα του χρόνου και το σημείο της ένωσής τους σηματοδοτεί το προσωπικό παρόν του εκάστοτε υποκειμένου.

Κι οι άξονες αυτοί κινούνται διαρκώς στην καθημερινότητά μας, μας αλλάζουν ως άτομα, μας γεμίζουν με εμπειρίες, μας κάνουν να στενοχωριόμαστε και να χαιρόμαστε...

Κι ερχόμαστε στο διά ταύτα τούτης της έκδοσης!

Πειραματιζόμαστε με την αλλαγή του τόπου και του χρόνου και βάζουμε τη δική μας Ελένη να δρα σε μια άλλη εποχή και να βιώνει τα συναισθήματά της σε έναν άλλο τόπο.

Οι περισσότεροι από τους μαθητές μου δούλεψαν σε ζευγάρια για να δημιουργήσουν τη δική τους Ελένη. Άλλοι έσπασαν τον μύθο με μπαλτά, άλλοι έξυσαν τις γωνίες του και κάποιои έχτισαν πάνω στον μύθο... Έκαναν αυτό που ήθελαν!

Έδωσαν στην Ελένη τα χαρακτηριστικά που διάλεξαν και την έβαλαν να κινείται στον τόπο και στον χρόνο της επιλογής τους.

Έδωσαν το δικό τους τέλος στην ιστορία!

Γιατί να έγινε άραγε όλο αυτό;

Θέλησα να καταδείξω σε αυτούς και στους γονείς τους πως ο καθένας από εμάς μπορεί να γράφει και να δημιουργήσει κάτι με τη γραφή του, αρκεί να προσπαθήσει στην αρχή και να αποφορτιστεί στη συνέχεια από τις διάφορες ανασφάλειες που τον συνοδεύουν.

Οι γονείς και οι καθηγητές είμαστε αυτοί που έχουμε το χρέος να καταπολεμούμε τις ανασφάλειες των παιδιών μας!

Θέλησα να διαβαστούν δημόσια και από πολλούς αυτά που έγραψαν τα παιδιά για να αισθανθούν στο πετσί τους την επίσκεψη της δημόσιας έκθεσης και της κριτικής, θεωρώντας πως μέσα από τούτη τη διεργασία θα γίνουν περισσότερο δυνατοί.

Τους έχω μιλήσει για την καλόπιστη και την κακόπιστη κριτική!

Δεν είναι καθόλου ευχάριστο, αγαπητοί αναγνώστες, να μπαίνεις σε μια τάξη εφήβων και να σου λένε πως δεν θέλουν να διαβάσεις αυτά τα οποία έγραψαν, επειδή ντρέπονται να τα ακούσουν οι συμμαθητές τους.

Κι εσύ σίγουρα δεν κάθεσαι με σταυρωμένα τα χέρια, αν βέβαια θέλεις να έχεις καθαρή τη συνείδησή σου...

Και γιατί ντρέπονται τα παιδιά μας;

Επειδή πάντα θα βρεθεί κάποιος “έξυπνος” που θα τους χλευάσει και θα γελάσει με τις ιδέες τους.

Σε αυτήν την Ελλάδα που έχουν καταφέρει να κρίνουν και να επικρίνουν το παραγόμενο έργο οι ανάξιοι, σε αυτή τη χώρα που κατηγορούν οτιδήποτε νέο και δημιουργικό οι τεμπέληδες της ατέλειωτης θεωρίας... μεγαλώνουν τα παιδιά μας.

Τους έδειξα –θέλω να το πιστεύω– πως δεν πρέπει να δίνουμε την παραμικρή σημασία σε εκείνον τον προβληματικό και ανόητο τύπο του προσκηνίου που θα

θελήσει να κάνει πιο έντονη την παρουσία του σε ένα χώρο... ποδοπατώντας τις δικές μας ιδέες!

Πολλοί γέλασαν και με τον Ευριπίδη...

Η *altera pars* –παρόλο που απεχθάνομαι τη δεοντολογία και τις πτυχές της– πρέπει να είναι σεβαστή από όλους.

Κατανόησαν –θέλω να το πιστεύω κι αυτό– την έννοια της δημιουργίας, δούλεψαν συνεργατικά, διαφώνησαν και συμφώνησαν μέσα στα πλαίσια της κοσμιότητας και του πολιτισμού για να καταλήξουν σε κάποιο αποτέλεσμα.

Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης γκρινιάζουμε αφόρητα για το παρόν και συνήθως επαινούμε το παρελθόν.

Μας ενδιαφέρει να προβάλουμε προς τα έξω ένα ωραιοποιημένο παρελθόν.

Νομίζω πως αυτό αποτελεί και τη μέγιστη αδυναμία της οποιασδήποτε προσπάθειάς μας.

Σέβομαι όσο τίποτε άλλο το παρελθόν το δικό μου και των προγόνων μου, αλλά έμαθα να κινούμαι ελεύθερα στο παρόν, να αναπνέω και να ζω μόνο για ένα καλύτερο παρόν!

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ ΑΜΑΝΑΤΙΔΟΥ

Είναι ενθαρρυντικό όταν η διδασκαλία παράγει σκέψη και δεν επιδιώκει τη στείρα αποστήθιση πληροφοριών. Η πληροφορία για να γίνει γνώση σημαίνει την επεξεργασία και την εκ τούτης σύγκριση με ίδια και αλλότρια πρότυπα.

Και ο εγκέφαλος του δέκτη τίθεται σε θέση μάχης. Η όλη δραστηριοποίηση μου θυμίζει μια αποκοιμισμένη πολιτεία που ξαφνικά δέχεται επιδρομή. Είναι για καλό ή για κακό; Ας μην το εξετάσουμε αυτό και μπούμε στη διαδικασία του να αφορίσουμε τα διδασκόμενα κείμενα που πολλές φορές αποτελούν απλή μεταφορά ενός «αυτή η ύλη πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία», είτε γιατί αποτελεί παραγωγικό προϊόν της σοφίας κλασικών είτε απλώς ημετέρων. Και οι κάτοικοι αυτής της πολιτείας έχουν ποικίλες αντιδράσεις. Άλλοι χωρίς δεύτερη σκέψη θα πέσουν στη μάχη, άλλοι θα οπισθοχωρήσουν, αλλού θα απονεμηθούν μετάλλια και αλλού λόγια επικριτικά. Αν χαμένος ή νικητής ορίζεται κανείς με

την απόκτηση του απολυτηρίου για να πάει ένα βήμα παραπέρα, και πάλι δεν είναι το θέμα μας. Αυτό που με απασχολεί είναι κατά πόσον η διδασκαλία μπορεί να παράγει υγιώς σκεπτόμενους πολίτες, αμφισβητίες των ασχημονούντων, μελλοντικούς ερευνητές, προωθητές της προόδου. Είναι θέμα δυνατότητας, ικανότητας, διάθεσης, πομπού και δέκτη.

Μαθαίνοντας από έναν σύγχρονο εκπαιδευτικό που τιμά τη δουλειά, τον τίτλο και το λειτούργημά του, για ένα δημιουργικό πρόγραμμα και διαβάζοντας κατόπιν τις εργασίες των μαθητών του, διαπίστωσα πώς η ανατροπή παράγει γνώση, προωθεί τη δημιουργία, την αλληλεγγύη και την αυτοβελτίωση. Έφηβοι δεκαπέντε ετών ανέτρεψαν τον μύθο που ο Ευριπίδης πλέκει γύρω από μία άλλη εκδοχή σχετικά με την περίφημη Ελένη και τον Τρωικό πόλεμο. Έξυπνα επιλεγμένο κείμενο από έναν αμφισβητία της εποχής του που τολμά να ταραξεί τη δική του καθεστηκυία τάξη με την υπόθεση ότι ένας πόλεμος έγινε άδικα, ότι μια γυναίκα διαπομπεύτηκε επίσης άδικα. Πολλά τα μηνύματα σχετικά με το «είναι» και το «φαίνεσθαι». Σχετικά με τις υποδείξεις και προτροπές, εκεί όπου το νόμιμο, το νομιμοφανές και τα χρηστά ήθη βρίσκονται πάντα σε σύγκρουση.

Με εξέπληξε η εφευρετικότητα και η θεώρηση μιας άλλης χρονικής και τοπικής διάστασης ως εστίαση των εργασιών. Το αρχικό κείμενο υπήρξε μια καλή αφορμή για επεξεργασία, αναθεώρηση και επαναδημιουργία. Η Ελένη μεταφέρθηκε από την αρχαιότητα μέχρι τις ημέρες μας, από την Ελλάδα ταξίδεψε σε όλο τον κόσμο. Μα έτσι ταξιδεύουν και οι ιδέες. Φτάνει να θέλει κανείς να ξεφύγει από την αφόρητη στεγανοποίηση που οδηγεί σε μία απλή ανακύκλωση της πληροφορίας και όχι στην εποικοδομητική επεξεργασία.

Ο τολμών νικά και οι μαθητές και οι μαθήτριες που είχα τη χαρά να επιμεληθώ τις εργασίες τους, είμαι σίγουρη ότι διαθέτουν πολύ γερό υλικό για να χτίσουν το δικό τους «είναι», μακράν του «φαινέσθαι».

**Τα συναισθήματα και οι σκέψεις που προκλήθηκαν από την ανάγνωση της εργασίας του μαθητή μου Ηλία Μπενουζίλιο.
Μια προσπάθεια αποκωδικοποίησης των σημάτων της γραφής του...**

Οι εργασίες των παιδιών μου άρεσαν πολύ! Τη στιγμή της ανάγνωσης των κειμένων σκεπτόμουν τις επιλογές-θέσεις τους και αισθανόμουν πως τους έδωσα τη δυνατότητα να ξεφύγουν από το σύνηθες και το αναμενόμενο και να περάσουν σε περιοχές που απαιτούν μεγαλύτερη διερεύνηση.

Θα προσπαθήσω να σχολιάσω ενδεικτικά την εργασία του Ηλία, βάζοντας σε παρενθέσεις σκέψεις και συναισθήματα που με επισκέφτηκαν...

Η ΕΛΕΝΗ ΣΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ

Η Ελένη ήταν μια αριστοκράτισσα της Ελλάδας του εικοστού αιώνα. Η Ελένη είχε όμορφα καταπράσινα αμυγδαλωτά μάτια και πλούσια καστανά μαλλιά.

(Δύσκολα ένα παιδί θα τολμήσει να παρουσιάσει μια άσχημη Ελένη στη δική του ιστορία.)

Ζούσε σε μια μεσοαστική γειτονιά στη Θεσσαλονίκη παρόλες τις παρακλήσεις του πατέρα της να μείνει μαζί του στη λεωφόρο των Εξοχών. Αλλά δεν είχε διαλέξει τυχαία την κατοικία της. Είχε αποφασίσει να μείνει σε αυτό το σπίτι διότι ακριβώς στο διπλανό διαμέρισμα έμενε ο πιστός της φίλος ο Μενέλαος, που ήτανε μαζί από μικρά παιδιά.

(Στα παιδιά αρέσει η πίστη στη φιλία και πιστεύουν σε αυτήν. Τους αρέσει καθώς ατενίζουν το μέλλον να μιλούν για μακροχρόνιες σχέσεις.)

Η ιστορία μας όμως ξεκινά, όταν μια βροχερή μέρα ο πατέρας της Ελένης της ανακοινώνει πως θα παντρευόταν τον Θεοκλύμενο, έναν πλούσιο μεγαλοϊδιοκτήτη που είχε στην κατοχή του χιλιάδες εργοστάσια σε ολόκληρη την Ελλάδα και στο εξωτερικό.

(Το σημείο της υπερβολής υπάρχει σε όλα τα παραμύθια. Η Ηλίας μιλά για χιλιάδες εργοστάσια θέλοντας έτσι να μας δείξει το μέγεθος και τη δύναμη του πλούτου. Ο πλούτος ανά τους αιώνες παρασύρει τους ανθρώπους! Περιμένουμε να δούμε τη στάση της Ελένης...)

Επίσης είπε στην κόρη του ότι μετά τον γάμο της θα πήγαινε να ζήσει μαζί με τον άντρα της στο Λονδίνο. Για άλλες γυναίκες αυτό μπορεί να ήταν ένα όνειρο ζωής, αλλά για την Ελένη ήταν ένας φριχτός επιφύλακτος που δεν έλεγε να σταματήσει μιας και η ίδια δεν ήθελε να αποχωριστεί τον φίλο της τον Μενέλαο και ούτε αγαπούσε τον Θεοκλύμενο.

(Ο δεκαπεντάχρονος έχει αντιληφθεί πως στη ζωή μας δεν κάνουμε πάντα αυτό που μας αρέσει και μας ευχαριστεί. Κατανοεί πως τα όνειρα και οι επιδιώξεις των ανθρώπων είναι διαφορετικές και πως ο αποχωρισμός από τα αγαπημένα μας πρόσωπα δημιουργεί προβλήματα.)

Αν και πολύ στενοχωρημένη... η Ελένη δεν μπορούσε να φέρει αντίρρηση στο θέλημα του πατέρα της.

(Τα κορίτσια του εικοστού αιώνα δεν έφεραν αντίρρηση στους πατεράδες τους; Περιμένουμε

να μας δώσει περισσότερες πληροφορίες για τον χρόνο της ιστορίας του.)

Εκείνη τη νύχτα η Ελένη πήγε στον Μενέλαο για να του πει τον καημό της. Ο Μενέλαος ήταν ο μόνος που η Ελένη εμπιστευόταν μετά τον θάνατο της καλόκαρδης μητέρας της, που την καταλάβαινε πάντα... σε αντίθεση με το πατέρα της που κοιτούσε μόνο τον εαυτό του.

(Πολλές είναι οι φορές που ο πεθαμένος παρουσιάζεται σαν ένας καλός άνθρωπος! Ο άνθρωπος αισθάνεται την ανάγκη να ωραιοποιήσει το παρελθόν του. Το ωραιοποιεί λοιπόν και το αφήνει στη γωνιά... Η απουσία της μητέρας από τη ζωή της κόρης είναι ένα μοτίβο που το έχουμε συναντήσει αρκετές φορές στη λογοτεχνία.)

Ο Μενέλαος την παρηγόρησε λέγοντας της ότι όλα θα πήγαιναν καλά και τη συμβούλεψε να το συζητήσει με τον πατέρα της, κάτι που η Ελένη δυστυχώς ποτέ δεν έκανε.

(Υπάρχουν μερικοί γονείς οι οποίοι δε συζητούν με τα παιδιά τους! Το πρώτο καμπανάκι χτυπά... Κι οι περισσότεροι από εμάς νομίζουμε πως δε μας αφορά! Είμαστε σίγουροι πως δε μας αφορά. Τι κρίμα...)

Οι ημέρες περνούσαν αργά και βασανιστικά ως που έφτασε εκείνο το μοιραίο σαββατιάτικο πρωινό. Ήταν Μάρτιος του 1943 και η Ελένη είχε ακόμη μια μέρα πριν από τον γάμο της.

(Τοποθετεί τον χρόνο της δράσης στην ιστορία του και καταλαβαίνουμε γιατί η Ελένη δεν μπορούσε να παραβεί τις διαταγές του πατέρα της. Τα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής...)

Βγαίνοντας από το σπίτι της βρήκε τον Μενέλαο με ένα σακίδιο στην πλάτη... έτοιμο για να φύγει κάπου. Τον ρώτησε πού πήγαινε και ποιος ήταν ο λόγος αυτής της ξαφνικής του αναχώρησης, αλλά ούτε ο ίδιος δεν ήταν σίγουρος πού θα πήγαινε. Το μόνο που είχε ακούσει ήταν πως θα τους πήγαιναν στη Γερμανία για ένα καλύτερο αέριο.

(Παρουσιάζει με παιδιάστικο τρόπο την άγνοια, αδιαφορώντας ουσιαστικά στο συγκεκριμένο σημείο για τα πραγματικά ιστορικά γεγονότα. Μου φαντάζουν τραγικά τα λόγια του. Ίσως να θέλει να μας μεταφέρει από τώρα σε όλα αυτά τα φοβερά που υπέστησαν οι Εβραίοι...)

Και τότε είναι που η Ελένη αποφάσισε να το σκάσει με τον Μενέλαο. Δεν είχε ιδέα τι κινδύνους εγκυμονούσε αυτή της η απόφαση και πώς θα σημάδευε καθοριστικά το μέλλον της, απλώς ήταν αποφασισμένη να αποφύγει τον αυριανό γάμο.

(Απρόσμενη η εξέλιξη της ιστορίας μας! Νομίζει πως πάει κάπου για καλύτερα και στο τέλος θα αποδειχτεί... το απρόσμενο! Πόσες φορές νομίζουμε πως θα βελτιώσουμε μια κατάσταση με τις πράξεις και τις επιλογές μας και αντί του επιθυμητού αποτελέσματος καταλήγουμε να κολυμπάμε σε πιο βρόμικα νερά;)

Όταν φτάσανε στα τρένα που θα τους μετέφεραν στη Γερμανία, η Ελένη ταράχτηκε επειδή εκείνη τη στιγμή κατάλαβε ότι τα τρένα αυτά ήταν τρένα για να μεταφέρουν ζώα μιας και δεν υπήρχαν καθόλου θέσεις για να κάτσουν. Επίσης της φάνηκε περίεργο που όλοι εκεί πέρα, εκτός από αυτήν, ήταν Εβραίοι.

(Η παιδική ψυχή επιλέγει για μια ακόμη φορά την άγνοια. Πόσα παιδιά βρέθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης δίχως να το συνειδητοποιήσουν...)

Ταξίδευαν σε απάνθρωπες συνθήκες για μια ολόκληρη εβδομάδα χωρίς να σταματήσουν λεπτό. Είχαν στριμωχτεί εκατόν ογδόντα άτομα σε ένα βαγόνι που ήταν φτιαγμένο για είκοσι, ώσπου φτάσανε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς.

(Αλλάζει πλέον ο τόπος της ιστορίας. Μια μόνο λέξη ηχεί ως καμπάνα και παρασύρει τον αναγνώστη. Ο Ηλίας καταφέρνει σε τούτο το σημείο –χωρίς να πει πολλά– να μας συγκινήσει και να μας μεταφέρει τα συναισθήματα και τα ερωτηματικά πολλών ανθρώπων... Γιατί; Πολλές είναι οι φορές που οι μεγάλοι δεν μπορούμε να δώσουμε απαντήσεις στα «γιατί» των παιδιών!)

Ούτε η Ελένη, ούτε ο Μενέλαος, ούτε κανένας άλλος σε εκείνο εκεί το τρένο περίμεναν ότι θα πήγαιναν σε ένα τόσο άσχημο μέρος. Ένας Γερμανός στρατιώτης έβαλε σε μια σειρά τους αρρώστους, τους γέρους και τα παιδιά και μετά άρχισαν να τους παίρνουν με κάτι στρατιωτικά φορτηγά. Ο Μενέλαος προς στιγμή

χάρηκε διότι οι γονείς του ήταν σχετικά γέροι και θα δυσκολεύονταν να περπατήσουν, πού να ήξερε όμως ότι αυτή ήταν η τελευταία φορά που θα τους έβλεπε ζωντανούς καθώς αυτά τα φορτηγά θα τους πήγαιναν κατευθείαν στους θαλάμους αερίων μαζί με όλους τους υπόλοιπους.

(Και σε τούτο το σημείο ο αφηγητής ξεχνά την ηλικία του και γίνεται κυνικός. Πόσες φορές γίνονται πράγματα ερήμην μας; Πόσες φορές νομίζουμε πως ξέρουμε και δεν ξέρουμε... Κατάλαβα πως κατανόησε θαυμάσια την τραγική ειρωνεία!)

Έπειτα οι Γερμανοί στρατιώτες άρχισαν να χωρίζουν αυτούς που είχαν μείνει πίσω σε άντρες και γυναίκες. Η Ελένη φαινόταν πολύ τρομαγμένη, οπότε ο Μενέλαος, σαν ένας καλός φίλος, την καθησύχασε υποσχόμενος πως μια μέρα θα συναντιόντουσαν ξανά. Κατόπιν αποχαιρετιστήκαν και πήγε ο καθένας στη σειρά του.

(Πολλές φορές οι άνθρωποι απομακρύνονται... για να ξανασμίξουν κάποτε. Κι αυτό το σμίξιμο –αν ποτέ γίνει– θα είναι τόσο δυνατό!)

Όταν έπεσε η νύχτα η Ελένη θα έπρεπε να κοιμηθεί σε μια στενή ξύλινη κουκέτα όπου στο κάθε μονό κρεβάτι θα κοιμόντουσαν δυο γυναίκες μαζί. Και αυτή ήταν μόνο η αρχή ενός απαίσιου εφιάλτη αφού την επόμενη μέρα θα άρχιζαν οι πραγματικά δύσκολες δουλειές. Το επόμενο πρωί την Ελένη και τις υπόλοιπες γυναίκες ξύπνησε ένας Γερμανός στρατιώτης αγριοφωνάζοντας σαν τρελός. Αφού ξύπνησαν όλες, οι

στρατιώτες τις υποχρέωσαν να πιουν ένα αηδιαστικό νεροζούμι από φλούδες πατάτας και σάπια λαχανικά και μετά τις καταμέτρησαν με τους αριθμούς που είχαν χαράξει πάνω στα χέρια τους.

(Κι αρχίζει η ιστορία του να είναι τόσο διαφορετική... Τα ιστορικά στοιχεία διαλαλούν την παρουσία τους. Παρασύρεται από τη ροή της αφήγησης και ενσωματώνει την ιστορία των προγόνων του, μια ιστορία που μας κάνουν να ανατριχιάζουμε!)

Μετά από αυτή τη χρονοβόρα διαδικασία οι στρατιώτες έβαλαν την Ελένη μαζί με κάτι άλλες γυναίκες να κουβαλούν τις βαριές και παγωμένες πέτρες της περιοχής με γυμνά τα χέρια. Η δουλειά σταματούσε μόνο για να φάνε μεσημεριανό και βραδινό... που ήταν το ίδιο αηδιαστικό νεροζούμι... και τέλος για να κοιμηθούνε αργά το βράδυ.

(Παρουσιάζεται μια ρουτίνα κι ο αναγνώστης της ιστορίας του Ηλία περιμένει με λαχτάρα την ανατροπή της, παρόλο που φοβάται πολύ...)

Αυτό ήταν τώρα το καθημερινό πρόγραμμα της Ελένης... με τη διαφορά ότι κάθε μέρα έκανε και μια διαφορετική δουλειά. Άλλοτε δούλευε στο εργοστάσιο όπλων των Γερμανών και άλλοτε έσπαγε πέτρες στο νταμάρι... Είχαν περάσει τέσσερις μήνες και οι περισσότερες γυναίκες στο δωμάτιο της Ελένης δεν άντεχαν άλλο τη δουλειά. Τις πήραν οι Γερμανοί στρατιώτες... Στην αρχή κανείς δεν ήξερε πού τις είχαν πάει, αλλά μετά από κάποιο καιρό όλοι κατάλαβαν πως τις είχαν σκοτώσει.

(Κι ο θάνατος για μια ακόμη φορά κάνει την επίσκεψή του στη σκέψη των ψυχών...)

Η Ελένη ήταν εξαντλημένη, αλλά αν σταματούσε τη δουλειά θα τη σκότωναν. Ήθελε με όλη της την καρδιά να φύγει από το Άουσβιτς. Το θέμα όμως ήταν το πώς. Η λύση στο πρόβλημα της θα ερχόταν πολύ σύντομα, την επόμενη μέρα κιόλας. Το επόμενο μεσημέρι, καθώς η Ελένη πήγαινε να πάρει το φαγητό της, μια άγνωστη περίεργη γυναίκα την πλησίασε και της είπε ότι ο Μενέλαος είχε στήσει ένα σχέδιο απόδρασης και πως θα έπρεπε να τον συναντήσει.

(Πάλι λοιπόν βλέπει το φως ένα σχέδιο απόδρασης. Να δούμε αν αυτό το σχέδιο θα έχει το αίσιο τέλος του σχεδίου της Ελένης του Ευριπίδη;)

Της έδωσε ένα καπέλο και μια κόλα και έφυγε. Η Ελένη στην αρχή τα έχασε αλλά όταν κατάλαβε τι θα γινόταν πετούσε από τη χαρά της. Αλλά ακόμη δεν ήξερε πώς να περάσει στην πλευρά των αντρών. Και εκεί είναι που έρχεται το καπέλο και η κόλα. Εκείνη τη νύχτα η Ελένη έκοψε μερικές τρίχες από τα μαλλιά της και τα κόλλησε με την κόλα... Απέκτησε κάτι σαν μουστάκι... Μετά έβαλε τα μαλλιά της μέσα στο καπέλο και έπειτα το φόρεσε. Αφού ετοιμάστηκε ξεκίνησε για να πάει στο δωμάτιο του Μενέλαου. Ήταν τόσο ενθουσιασμένη που ο δρόμος τής φαινόταν ατελείωτος. Όταν έφτασε εκεί ξεκίνησε μαζί με τον Μενέλαο και κάποιους άλλους Εβραίους... για να δραπετεύουν μέσα από ένα μυστικό υπόγειο τούνελ που είχαν σκάψει.

(Κι ο αναγνώστης τις περισσότερες φορές προτιμά το αίσιο τέλος...)

Για κακή τους τύχη όμως κάποιος τους είχε προδώσει και τους έπιασαν οι Γερμανοί στρατιώτες πριν προλάβουν να το σκάσουν. Κατόπιν τους πήγαν για εκτέλεση με τουφεκισμό.

(Ο μαθητής μου δεν μπορεί να επιλέξει το αίσιο τέλος τους Ευριπίδη. Ανατρέπει την ιστορία του μεγάλου τραγικού και την ιστορία του Ομήρου.)

Η Ελένη σκεφτόταν πως, παρόλο που θα τη σκότωναν, ίσως και να μην τόσο άσχημα, μιας και είχε καταφέρει να μην παντρευτεί τον Θεοκλύμενο κάνο-ντας έτσι αυτό που ήθελε η ίδια και όχι ο πατέρας της.

(Ο άνθρωπος κρύβει μέσα του τεράστιες ψυχικές δυνάμεις και συχνά πυκνά παρηγορεί τον εαυτό του... Δεν είναι λίγες οι φορές που το χάπι το χρυσώνουμε όχι μόνο για μας, αλλά και για τους άλλους!)

Αλλά το πιο σημαντικό για αυτήν ήταν που θα περνούσε τις τελευταίες της στιγμές διπλά στο μοναδικό άτομο που αγαπούσε πραγματικά και την αγαπούσε πραγματικά... τον Μενέλαο.

(Περί της αγάπης ο λόγος, κυρίες και κύριοι... Κρατήστε τη λέξη «πραγματικά». Ποια να είναι άραγε η πραγματική, η άδολη αγάπη; Πού τη συναντάς;)

Έσφιξε το χέρι του, έκλεισε τα μάτια της και το μόνο που ακούστηκε μετά ήταν ο Γερμανός αξιωματικός που φώναζε στους σκοπευτές: «ΠΥΡ!!!»

(Ένα διαφορετικό τέλος...)

